

Motion till riksdagen 2012/13:Ju317

av **Maria Abrahamsson (M)**

Ompröva nämndemannasystemet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en omprövning av nämndemannasystemet.

Motivering

Nästa år vill Sverigedemokraterna minska asyl- och anhöriginvandringen med närmare hälften (45 procent). Under 2014–2016 vill man se en minskning med 90 procent jämfört med i dag. Genom att drastiskt strypa invandringen till Sverige beräknar Sverigedemokraterna spara uppemot 120 miljarder kronor, enligt partiets budgetmotion (2012/13:Fi219). Det är ett gigantiskt belopp som motsvarar cirka en sjundedel av hela statsbudgeten.

Sverigedemokraternas politik är verklighetsfrämmande och går därför inte att ta på allvar. Partiets politik har också ett omänskligt ansikte, i och med att den betraktar asylsökande och invandrare närmast som parasiter i det svenska samhället. Icke desto mindre kunde partiet ikraft av sin valframgång redan förra mandatperioden nominera ett 20-tal nämndemän bara i den skånska migrationsdomstolen. Efter valet 2010, då Sverigedemokraterna storleksmässigt passerade såväl Vänsterpartiet som Kristdemokraterna, har SD:s nämndemän ökat väsentligt över hela riket. Förståelig kritik har riktats mot att asylsökande kan få sina öden lagda i händerna på nämndemän som sympatiserar med ett uttalat invandringsfientligt parti. Kalkylerna i partiets budgetmotion ger ytterligare näring åt den kritiken. Politiker och andra som tidigare har försvarat ordningen med politiskt nominerade nämndemän måste nu börja inse dess nackdelar.

I ett system som innebär att sverigedemokrater och till och med nationaldemokrater har rätt att nominera sitt partifolk som lekmannadomare, rubbas människors förtroende inte bara för migrationsprocessen utan för det svenska rättssystemet och rättskipningen i stort. Men från demokratisk synpunkt vore

Fel! Okänt namn på

det fel att på förhand sortera bort vissa partiers företrädare. På samma sätt som Moderaterna och andra partier har rätt att nominera sina partimedlemmar som nämndemän, måste även extrempartier till höger och vänster ha den möjligheten, förutsatt att partierna har fått tillräckligt många röster i fria och demokratiska val.

Nämndemannainstitutets förespråkare brukar hävda att de politiskt nominerade nämndemännen står för folkligt förnuft, medborgerliga värderingar, mångfald och demokratisk legitimitet samt bidrar till att tillgodose medborgarnas intresse av insyn i den dömande verksamheten.

Dessa argument är falska och sprids framför allt av dem som menar att politiken ska stå över juridiken, en gammal dålig socialdemokratisk tanke. Menar man i stället att landet mår väl av en självständig domarmakt, lydande under lagarna men fristående från den politiska makten, är det svårt att argumentera för systemet med politiskt tillsatta lekmannadomare. Folkligt förnuft i alla ära, men sådant kan också vara kryddat med fördomar, intolerans och rasism.

Att nämndemän förbättrar medborgarnas insyn i rättsprocessen, låter tryggt och bra. Mer oklart är på vilket sätt insynen verkligen blir bättre, särskilt med tanke på att nämndemän i likhet med yrkesdomare är förbjudna att yppa vad som har sagts under domstolens överläggningar. Talet om medborgerliga värderingar och mångfald håller heller inte eftersom det av naturliga skäl aldrig går att få en representativ sammansättning inom grupper av två eller tre nämndemän.

Trots nämndemannasystemets nackdelar från förtroende- och rättssäkerhetssynpunkt har utvecklingen gått i motsatt riktning. Nämndemännen har fått individuell rösträtt och representation även i hovrätterna och kammarrätterna. Bakom dessa reformer, som infördes på 1970-talet, låg en socialdemokrati som av ideologiska skäl ville säkra ett politiskt inflytande över den formellt självständiga domarmakten. Resultatet har blivit ett allt större antal domar där juridiskt oskolade och politiskt väderkänsliga nämndemän på grumliga skäl, med eller utan uttalat rasistiska åsikter, överröstar de professionella domarna som har övat upp en särskild skicklighet när det gäller sådant som bevisvärdering, lagtolkning och bedömning av prejudikat.

Hittills har den politiska viljan saknats att i grunden reformera nämndemannasystemet. Än mindre har den politiska viljan funnits att avskaffa systemet och överlåta den dömande verksamheten till män och kvinnor som är utbildade för uppgiften och som står fria från uttalat partipolitiska bindningar.

Den av regeringen påbörjade översynen av nämndemannasystemet (dir. 2012:51) är välkommen. Regeringen har helt klart tagit till sig av kritiken som på senare tid har framförts i samhällsdebatten mot systemet också från domarhåll. Utredningen kan bli en god början. Men om ansträngningarna att upprätthålla allmänhetens förtroende för våra domstolar ska uppfattas som allvarligt menade bör direktiven utvidgas. Från legitimitetssynpunkt räcker det knappast att utredaren ska tydliggöra att nämndemannauppdraget inte är politiskt, när de politiska partierna alltjämt ska kunna nominera sina egna företrädare till nämndemän, med åtföljande rättsosäkerhet och förtroendeska-

Fel! Okänt namn på

der för rättsväsendet. Sverigedemokraternas och Nationaldemokraternas valframgångar har blyxtbelyst behovet.

Därutöver bör nämndemännens inflytande över rättskipningen minskas överlag. Detta kan ske genom en återgång till ordningen med kollektiv rösträtt som gällde fram till 1982 i tingsrätterna och 1976 i hovrätt och kammarrätt. En annan möjlighet kan vara att låta domstolen själv avgöra vilka mål som lämpar sig för medverkan av nämndemän.

Vidare bör en omprövning ske om nämndemannasystemet alls ska finnas kvar.

Stockholm den 28 september 2012

Maria Abrahamsson (M)